

Ako dostať Nobelovku,...

M. Donovalová

Fakulta jaderná a fyzikálně inženýrská, Břehová 7, 115 19 Praha 1
monika.donovalova@gmail.com

Abstrakt

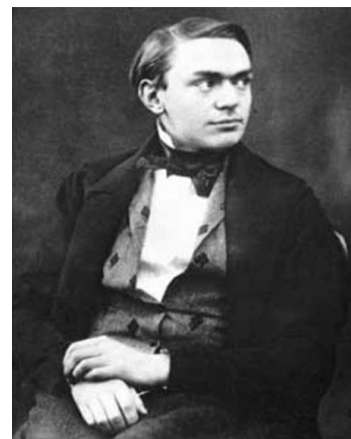
Na začiatku tohtoročného semestra sme si napísali čo by mal správny držiteľ Nobelovej ceny zvládnuť. Práca, talent, správne načasovanie, trochu šťastia, odhodlanie, tvrdohlavosť, neustále publikovanie... No ani jeden z nás tam prítomných Nobelovu cenu nedržal v rukách. Ako by zneli rady skutočných držiteľov?

1 Základné informácie o Nobelovej cene

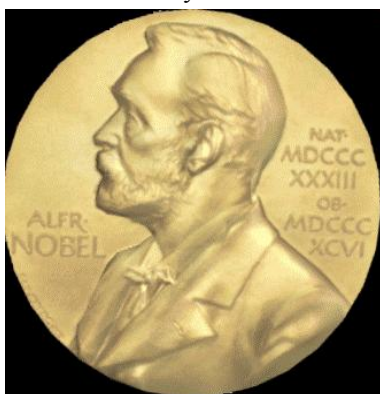
Alfred Nobel (1833 – 1896). Bol švédsky chemik a inžinier. Vynašiel dynamit (1867) a bezdymý strelný prach balistit (1887). Výroba výbušnín a ťažba ropy mu priniesla obrovské bohatstvo, ktoré zveril do starostlivosti nadácii udeľujúcej ceny jeho menom.

Nobelova cena je ocenenie každoročne udeľované za zásadný vedecký výskum, technické objavy či za prínos pre ľudstvo. Všeobecne je považovaná za najhodnotnejšie ocenenie, ktoré sa dnes udeľuje. Prvýkrát boli Nobelove ceny udeľované v roku 1901, ceremoniál sa uskutočnil v Štokholme. Od roku 1902 väčšinu cien odovzdáva švédsky kráľ počas slávnostného večera, ktorý sa koná vždy 10. decembra, v deň výročia Nobelovej smrti, v Štokholme. Cena sa skladá z medaile, osobného diplomu a peňažnej prémie. Na medaile sa nachádza nápis : „*Inventas vitam juvat excoluisse per artes* .“ (vynálezy zlepšujú život, ktorý je skrášľovaný umením). Okrem chémie a fyziky sa Nobelove ceny udeľujú za filozofiu alebo medicínu, literatúru a zásluhy o mier.

Nobel odmietol vytvoriť cenu za matematiku potom, čo ho jeho manželka opustila s matematikom. Avšak od roku 1969 bola vytvorená cena za ekonómiu.

Obr. 1: Alfred Nobel [1]

Obr.2: Medaila [2]

Nobelova cena bola zatiaľ udelená iba dvom Čechom, Jaroslavovi Heyrovskému (1959 - Nobelova cena za chémiu) a Jaroslavovi Seifertovi (1984 - Nobelova cena za literatúru)

2 Práca, vytrvalosť, publikovanie,

Vytrvalú prácu ako zaručený recept na získanie Nobelovej ceny nám odporúčajú:

"*Vydržať a pracovať.*" Max Planck

Zapísal sa do dejín klasickej termodynamiky a taktiež teórie relativity objavom vzťahu medzi hybnosťou, energiou a hmotnosťou. Formuloval prvú a druhú vetu termodynamiky. Planck sa zasadil o zdôraznenie významu pojmu entropie. Zovšeobecnil tretiu vetu termodynamickú, ktorá sa týka entropie.

"*Pracuj, dokonči, publikuj.*" Jaroslav Heyrovský

Za svoj objav polarografickej metódy (elektrolýzu s ortuťovou kvapkovou elektródou) a jej využitie v analytickej chémii.

„*Ak práca nie je pretkaná láskou, je zbytočná.*“ Matka Tereza

V roku 1979 získala cenu za mier. Je zakladateľkou rehoľného rádu Misionárky milosrdenstva.

„*Život pre nikoho z nás nie je ľahký. Musíme byť vytrvalí a nadovšetko si veriť. Musíme veriť, že sme na niečo nadaní, a že svoje dosiahneme, nech to stojí čokoľvek.*“ Marie Curie-Sklodovská

Získala Nobelovu cenu hneď dvakrát a to v roku 1903 a 1911 (za skúmanie radiačných javov a za objav polónia).

„*To najťažšie na každej práci je prekonať moment, keď sa vám nechce pracovať.*“ Ivan Petrovič Pavlov

Bol ruský fyziológ, psychológ a lekár, ktorý sa zaujímal štúdiom tráviacich procesov a s nimi spojených reflexov. V roku 1904 obdržal za svoje výskumy Nobelovu cenu za fyziológiu a medicínu.

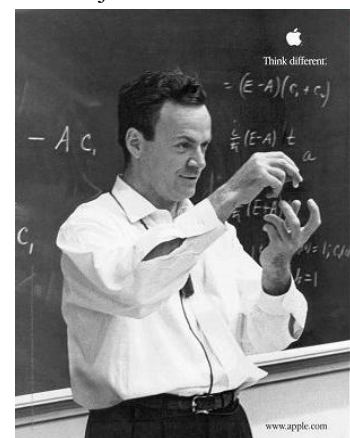
3 Nadšenie

„*Ako vzniká vynález? Všetci vedia, že niečo je nemožné. Potom sa však objaví nejaký blázon, ktorý nevie, že je to nemožné a urobí vynález.*“ Albert Einstein

Bol židovsko-nemecko-švajčiarsko-americký teoretický fyzik, ktorý je považovaný za najvýznamnejšieho vedca 20. storočia. Predložil teóriu relativity a významne prispel k rozvoju kvantovej mechaniky, štatistickej mechaniky a kozmológie. V roku 1921 mu bola za jeho vysvetlenie fotoelektrického javu udelená Nobelova cena za fyziku. Do konca svojho života sa venoval vynájdeniu jednotnej teórie.

"*Fyzika je ako sex, môže priniesť praktické výsledky, ale to nie je dôvod, prečo to robíme.*" Richard Philips Feynman

Patril k najväčším fyzikom 20. storočia. Študoval Massachusettský technologický inštitút (MIT), doktorát zložil na univerzite v Princetnu. Behom druhej svetovej vojny pracoval na vývoji jadrovej bomby (projekt Manhattan). Vypracoval techniku popisu reakcií elementárnych častíc poskytujúcu alternatívny náhľad na chápanie kvantovej fyziky. Nobelovu cenu získal v roku 1965 za rozvinutie kvantovej elektrodynamiky.

Obr.3: Richard P. Feynman [3]

4 Ďalšie rady

„*Mat' zásady.*“ Otto Hahn

V roku 1944 získal Nobelovu cenu za chémiu vďaka objavu štiepenia atómového jadra.

„*Nemáme peniaze a tak musíme premýšľať.*“ Ernest Rutherford

V roku 1908 (chémia) za štúdium chémie rádioaktívnych látok.

„*Kto hľadá, býva očakávaný. Kto čaká, je len nájdený.*“ Jaroslav Seifert

V roku 1984 (za literatúru). Bol český básnik, spisovateľ, novinár a prekladateľ. Spoluzakladateľ poetizmu.

5 Trochu humorne

Ako (pre mnohých dostačujúca) náhrada za Nobelovu cenu sa tu vyskytuje cena Ig Nobelovy ceny. Ig Nobelovy ceny sú paródie na Nobelovu cenu a sú dané každý rok na začiatku jesene. Radia sa heslom: „*najskôr nútiť ľudí sa smiať, a potom nútiť ich myslieť.*“ Sú podporované vedeckým humorným žurnálom *Annals of Improbable Research* (Kronika nepravdepodobného výskumu)

Výsledky z roku 2008:

ARCHEOLOGIE: Astolfo Gomes de Mello Araujo a José Carlos Marcelino za dôkaz, že pásovci môžu poškrabať archeologické vykopávky.

BIOLOGIE: Marie-Christine Cadierguesová, Christel Joubertová a Michel Franc za objav, že blchy žijúce na psoch skáču vyššie než tie, čo žijú na mačkách.

EKONOMIKA: Geoffrey Miller, Joshua Tyber a Brent Jordan za objav, že exotické tanečnice zarábajú viac, ak sú na vrchole plodného obdobia.

FYZIKA: Dorian Raymer a Douglas Smith za matematický dôkaz, že pramene vlasov alebo prakticky čohokoľvek iného sa nevyhnutelne musia zacuchať.

CHÉMIA: Sheree Umpierreová, Joseph Hill a Deborah Andersonová za objav, že Coca-Cola zabíja spermie. Cena sa ale delí a dostali ju tiež C.Y. Hong, C.C. Shieh, P. Wu a B.N. Chiang za dôkaz, že to nie je pravda.

KOGNITIVNÁ VEDA: Tošijuki Nakagaki, Hirojasu Jamada, Ryo Kobajaši, Acuši Teró, Akio Išiguro a Agota Toth za objav, že améby dokážu riešiť rébusy.

LITERATÚRA: David Sims za svoju štúdiu "Ty bastard: Naratívni výskum skúseností s urážaním v rámci organizácie.,,

MEDICÍNA: Dan Ariely za demonštráciu faktu, že drahé falošné lieky sú účinnejšie ako lacné falošné lieky.

MIER: Švajčiarsky federálny etický výbor nehumánnej biológie a občania Švajčiarska za prijatie právneho princípu, že rastliny majú svoju hrdosť.

VÝŽIVA: Massimiliano Zampini a Charles Spence za demonštráciu faktu, že jedlo chutí lepšie, pokiaľ má lepší zvuk.

Reference

[1] Miloš Novák, *Svet vedy a techniky*, Reader's Digest Výběr, Praha, 2006, str. 148-149

[2] Anonym, Nobelprize, <http://nobelprize.org/>

[3] Anonym, Nobelova cena, <http://nobelova-cena.navajo.cz/>

[4] Ondřej Vrtiška, Týden.cz, Letošní Ig Nobelovy ceny: za blechy i brambůrky, 3. 10. 2008